

CÔNG DÂN
TOÀN
CẦU
KHÔNG
TỰ NHIÊN MÀ CÓ

MỤC LỤC

Lời giới thiệu	8
Gặp gỡ các blogger	10

BIẾT YÊU HÀNH TINH NÀY 17

Hiểu về thế giới của chúng ta	19
Kế hoạch hành động: Khám phá tự nhiên	26
Quyết định nhỏ, tác động lớn	28
Kế hoạch hành động: Ăn uống đúng cách	34
Trả lại những gì bạn đã lấy đi	37
Kế hoạch hành động: Tận dụng mọi thứ	42
Tự trồng thức ăn	45
Kế hoạch hành động: Gieo hạt	48

BIẾT LÀM BẠN 51

Những giá trị trong tình bạn	52
Kế hoạch hành động: Niềm tin và sự tôn trọng	58
Tầm quan trọng của bản sắc	61
Kế hoạch hành động: Tôn vinh lẫn nhau	66
Yêu ngôn ngữ	68
Kế hoạch hành động: Học từ mới	72
Những cuộc trò chuyện	75
Kế hoạch hành động: Thể hiện cảm xúc	80
Ta giống nhau hơn ta tưởng	83
Kế hoạch hành động: Tiếp cận	86

BIẾT XÂY DỰNG CỘNG ĐỒNG

89

Gắn bó gia đình

90

Kế hoạch hành động: Gắn kết

94

Hành động địa phương

97

Kế hoạch hành động: Hãy là một hàng xóm tử tế

100

Tư duy toàn cầu

102

Kế hoạch hành động: Chi tiêu thông minh

108

Kết nối giữa người với người

111

Kế hoạch hành động: Kết nối bằng đam mê

114

Một cây làm chẳng nên non

116

Kế hoạch hành động: Làm việc trong một tập thể

122

BIẾT BÀY TỎ Ý KIẾN

125

Nhìn vào chứng cứ

126

Kế hoạch hành động: Tư duy phản biện

132

Tìm từ ngữ phù hợp

135

Kế hoạch hành động: Giao tiếp hiệu quả

142

Thảo luận và bất đồng

144

Kế hoạch hành động: Giải quyết

148

Thể hiện sự quan tâm

151

Kế hoạch hành động: Làm gì đó

156

BIẾT CHƠI CÙNG NHAU **159**

Tư duy mở	161
Kế hoạch hành động: Thử xem nào	166
Vui và chơi	169
Kế hoạch hành động: Chơi thật vui	174
Kết nối trực tuyến	176
Kế hoạch hành động: Vui chơi lành mạnh trên mạng	184

BIẾT CÙNG KHÁM PHÁ **187**

Xách ba lô lên và đi!	189
Kế hoạch hành động: Chuyến phiêu lưu	194
Những điều cần biết	196
Kế hoạch hành động: Giáo dục và thông tin	204
Góc nhìn mới mẻ	206
Kế hoạch hành động: Hướng tới tương lai	212

Thư mục	214
Tài nguyên	216
Chỉ mục	218
Lời cảm ơn	223

LỜI GIỚI THIỆU

Sẽ thế nào nếu chúng ta lớn lên vào những năm 2020? Tôi không có câu trả lời chắc chắn cho câu hỏi này – và tôi cũng hình dung rằng nếu được hỏi, mỗi đứa trẻ sẽ trả lời một khác. Nhưng tôi có thể chắc chắn nó sẽ khác so với việc lớn lên ở thế kỷ 20, như thời của đa số các bậc cha mẹ có con đang trong độ tuổi đi học ngày nay. Cho dù thập kỷ 80, 90 chỉ vừa mới trôi qua thôi, nhưng có biết bao điều đã thay đổi.

Ý niệm về việc là một “công dân toàn cầu” chính là tâm điểm của sự khác biệt ấy. Giờ đây chúng ta đều được kết nối. Toàn cầu hóa có nghĩa là chúng ta có thể mua thực phẩm, quần áo, đồ chơi và các sản phẩm công nghệ, những thứ được nuôi trồng, cắt may, sản xuất và phát triển ở khắp nơi trên thế giới. Mạng xã hội và các dịch vụ trực tuyến đồng nghĩa với việc chúng ta chẳng cần phải bận tâm nếu muốn nhắn tin cho một người bạn ở nước ngoài để “bình loạn” về một thứ mà cả hai cùng xem, vì nó cũng đâu khác gì việc nhắn tin cho đứa bạn sống cùng khu phố. Ranh giới địa lý và quốc tịch

đã bị xóa nhòa. Thế nhưng bản sắc của chúng ta lại trở nên quan trọng hơn bao giờ hết, và dù bạn có nhận ra hay không thì việc trở thành công dân toàn cầu đã là một khía cạnh quan trọng của việc chúng ta là ai.

Cha mẹ nào cũng muốn nuôi dạy con mình thành những đứa trẻ hạnh phúc, khỏe mạnh và có thể thành công trong thế giới này. Điều đó đồng nghĩa với việc bạn phải gieo trồng ở trẻ các giá trị như sự thấu cảm, lòng trắc ẩn, sự tôn trọng và tư duy mở, các yếu tố có thể giúp chúng tạo dựng những tình bạn sâu sắc và trọn vẹn, cả trên mạng lẫn ngoài đời. Điều đó có nghĩa là bạn cần trao cho trẻ những kiến thức phù hợp với lứa tuổi, những hiểu biết về các quốc gia và nền văn hóa khác nhau, ý thức về câu chuyện cá nhân và bản sắc của người khác. Điều đó cũng có nghĩa là bạn cần khuyến khích trẻ tạo ra những kết nối mang tính xây dựng để kiến tạo cộng đồng hơn là tách chúng ra, cả từ đơn vị gia đình cho đến xã hội ở quy mô toàn cầu.

Cha mẹ cũng mong muốn chuẩn bị để con mình sẵn sàng trước một tương lai mà chúng ta chưa thể hình dung rồi sẽ ra sao. Chúng ta đều biết rằng có một cuộc khủng hoảng khí hậu, và rằng thế hệ các con chính là những người sẽ phải gánh chịu nhiều nhất. Chúng ta nợ trẻ những bài học để chúng biết tư duy phản biện và sáng tạo về cách thức vận hành của thế giới. Chúng ta nợ trẻ những công cụ, sự tự tin và kiến thức để phát minh ra cái mới, để cất tiếng nói và để hành động biến thế giới này thành một nơi tốt đẹp hơn, là ngôi nhà nơi chúng sẽ lớn lên và già đi.

Cuốn sách này sẽ tìm hiểu về ý nghĩa của khái niệm “công dân toàn cầu” theo một cách hết sức thực tế. Mỗi chương sách sẽ đề cập đến một khía cạnh khác nhau của việc nuôi dạy trẻ trong thế kỉ 21, và mỗi người “góp chữ” sẽ mang đến một góc nhìn độc đáo của riêng mình.

Chúng tôi ở đây là những ông bố bà mẹ của 16 đứa trẻ trong độ tuổi từ 3 đến 15. Hi vọng rằng bạn sẽ tìm được những điều đáng suy ngẫm và truyền cảm hứng trong các bài

viết ở mỗi chương. Để ứng dụng ngay các bí quyết và ý tưởng thiết thực sẵn có, hãy xem mục *Kế hoạch hành động* cuối mỗi phần.

Tương lai tươi sáng chính là nhờ con em chúng ta. Các em có năng lượng, năng lực, và đam mê để nhận thức và hiểu rõ mình đang ở đâu trong thế giới rộng lớn kia, để đảm nhận một vai trò tích cực trong cộng đồng, và để hợp tác cùng nhau giúp hành tinh này trở nên yên bình hơn, bền vững hơn và công bằng hơn cho tất cả mọi người. Mọi đứa trẻ đều xứng đáng có một tuổi thơ hạnh phúc. Cha mẹ và người chăm sóc có thể giúp con cái mình tìm thấy và chia sẻ niềm vui mà thế giới mang lại, và trong lúc đó, hãy trải nghiệm niềm hạnh phúc và mãn nguyện nội tại mà điều này đem lại.

Anna Davidson

BIẾT LÀM BẠN

Tình bạn bốn phương khởi đầu từ sân chơi. Bằng việc dạy con biết cách tôn trọng sự khác biệt, chúng ta sẽ giúp trẻ nuôi dưỡng những tình bạn khăng khít và đáng trân trọng.

NHỮNG GIÁ TRỊ TRONG TÌNH BẠN

Chất lượng của các mối quan hệ có ảnh hưởng sâu sắc đến hạnh phúc lâu dài và sức khỏe tinh thần của chúng ta. Hãy giúp trẻ phát triển những giá trị cần thiết để tạo nên những mối liên kết giàu ý nghĩa.

Một cách tự nhiên, trẻ nhỏ rất cởi mở, và bạn hoàn toàn có thể giúp con lớn lên thành những người lớn nhân hậu, biết quan tâm, có khả năng tạo dựng những tình bạn đủ đầy vượt mọi rào cản về địa lí hay dân tộc. Thường xuyên tương tác với con bằng sự thấu cảm và lòng trắc ẩn chính là cách bạn trao cho con những công cụ đối nhân xử thế cần thiết. Việc này nên được bắt đầu từ khi trẻ còn nhỏ với những mối quan hệ trong gia đình, ở nhà trẻ hay ngoài sân chơi.

QUAN TÂM BẰNG TÌNH YÊU THƯƠNG

Hình ảnh chụp nào cho thấy khi một người quan tâm đến một ai đó đang buồn khổ, phần nào dưới sẽ sáng lên. Một người chăm sóc đáp lại nhu cầu của em bé bằng tình yêu thương và sự quan tâm sẽ giúp hình thành trong não trẻ các kết nối quan trọng, từ đó nuôi dưỡng lòng trắc ẩn và sự đồng cảm. Trí thông minh xã hội quan trọng này – thứ mà trẻ phải học chứ không phải sinh ra đã có – giúp trẻ gây dựng nên những tình bạn đáng trân trọng.

Hãy lắng nghe con, giúp con tìm từ ngữ để diễn tả cảm xúc, và cho con thấy bạn hiểu những cảm xúc mãnh liệt mà con đang trải qua, tất cả đều sẽ nâng cao khả năng tương tác tích cực với những người khác. Với một đứa

trẻ còn ít tuổi, điều này có nghĩa là thay vì liên tục yêu cầu con “phải ngoan” và nhường đồ chơi cho bạn khác, bạn cần thừa nhận với trẻ rằng việc chia sẻ đồ chơi không vui chút nào, và hãy cùng nhau tìm cách giải quyết hợp lí.

TÔN VINH SỰ KHÁC BIỆT

Trường của con hẳn sẽ có nhiều người với những hoàn cảnh xuất thân và đức tin khác nhau. Đây chính là một nơi tuyệt vời để bắt đầu học cách làm bạn với một người có cuộc sống khác mình. Hãy khích lệ ở con sự tò mò bằng góc nhìn tôn trọng khi tìm hiểu về quan điểm và bản sắc của các bạn cùng lớp – và chấp nhận đây là một trải nghiệm hai chiều. Một người bạn tốt sẽ thách thức những giả định của ta, đồng thời tôn trọng niềm tin mà ta có.

Con của bạn có biết thế nào là lạc lõng, bị ngó lơ hay bị hiểu nhầm hay không? Hẳn là ai trong số chúng ta cũng từng trải qua những cảm giác ấy một vài lần. Sẽ thế nào nếu ta phải sống như vậy cả đời, giống như nhiều đứa trẻ không phù hợp với các chuẩn mực của xã hội? Một việc đơn giản như đeo khăn bịt mắt để ăn sáng có thể ngay lập tức giúp cả bạn và con có cái nhìn sâu sắc về cảm giác của người khiếm thị để từ đó hình thành sự đồng cảm. Nếu bạn thể hiện lòng khoan dung và cởi mở, con cũng có thể sẽ thấm nhuần những giá trị đó.

MARVYN HARRISON

BUÔNG TAY

Ngay từ lần đầu tiên bạn vẫy tay chào tạm biệt con và nhìn theo bóng chúng khuất dần sau cổng trường, là việc làm cha mẹ của bạn đã thay đổi. Đột nhiên, bạn không thể ngừng nghĩ về những người sẽ bước chân vào đời con mình, rằng liệu bạn đã uốn nắn con đủ tốt để có thể kết bạn hay chưa. Mặc dù ở giai đoạn đầu đó, trẻ kết bạn khá dễ dàng, nhưng những mối quan hệ giàu ý nghĩa với chúng phát triển sớm hơn bạn nghĩ rất nhiều.

Từ khoảng bảy tuổi trở đi, trẻ hình thành một cái nhìn rõ ràng hơn về người mà chúng muốn làm bạn. Những câu nói như “đó không phải bạn của con” hay “đây là bạn thân của con” trở nên quan trọng với chúng. Tuy nhiên, có một điều khác có lẽ không rõ ràng bằng, đó là cách bạn ứng xử với con mình và mọi người xung quanh sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến những mối quan hệ của trẻ. Và với tư cách là người bạn đầu tiên của con, chúng ta chỉ có thể hi vọng rằng mình đã dạy chúng những bài học tốt nhất về tình bạn. Mình đã cư xử đúng mực chưa? Mình có tử tế với người lạ không? Mình có trung thực không?

Một khi con đã bắt đầu hình thành những mối quan hệ thật, điều quan trọng mà ta cần

xem xét là hành vi của những người bạn chúng chơi cùng có thể sẽ phản ánh chính hành vi của chúng. Bởi vậy, nếu con bạn dành thời gian với hội “nổi tiếng” hay quậy phá trong lớp học, hãy tự hỏi tại sao. Nếu bạn của chúng tử tế và có nhiều sở thích chung với chúng, bạn cũng hãy tự hỏi tại sao.

Ta không thể giải thích một cách đơn giản kiểu *con tôi ngoan* hay *con tôi hư*. Thay vì giám sát tình bạn của chúng, hãy tập trung vào việc chúng đang trở thành người như thế nào.

Đầu tiên, hãy đảm bảo rằng trẻ biết rõ đâu là các giá trị của mình – cho dù là việc đơn giản như làm bài tập hay phức tạp hơn như quan tâm đến những hoàn cảnh kém may mắn – và đảm bảo rằng chúng hiểu những giá trị ấy được áp dụng như thế nào trong các tình huống khác nhau.

Thứ hai, hãy chắc chắn rằng chúng sống đúng với những giá trị đó dù ở độ tuổi nào. Đó là phần bắt buộc để tạo nên những kết nối thật.

Đây cũng chính là thời điểm con bạn bắt đầu phát triển cá tính riêng. Hẳn bạn sẽ không muốn con đánh mất bản thân mình trong tình bạn. Bạn mong muốn chúng có thể nhận ra (và tránh) những hành vi không lành

mạnh thay vì tìm kiếm sự chấp nhận của bạn bè hay phải chịu áp lực đồng trang lứa. Nếu con bạn không nhận biết rõ những hành vi không lành mạnh, chúng có thể sẽ phải đối mặt với những người bạn độc hại, người để chúng đưa ra những quyết định sai lầm và gây ra những hậu quả lâu dài.

Nếu bạn muốn hiểu hơn về bạn bè của con mình, hãy thử làm quen với bố mẹ chúng. Như vậy bạn có thể biết rõ hơn về cách họ nuôi dạy con cái, văn hóa và kỉ luật của họ cũng như lí do tại sao bọn trẻ lại thu hút nhau. Cuối cùng, dù không thể kiểm soát được việc con mình kết bạn với ai, nhưng bạn vẫn có cách để hiểu được tình bạn của con mình trong một bức tranh lớn hơn. Trở thành công dân toàn cầu có nghĩa là con bạn cần hiểu về các nền văn hóa khác nhau, có ý thức mạnh mẽ về sự thấu cảm, và xây dựng được các mối quan hệ đầy tôn trọng, không chỉ với bạn bè mình mà với cả những người xung quanh nữa.

Có một cách mà tôi thường sử dụng để dạy đứa con lớn của mình về những tình bạn đáng quý. Tôi gọi đó là kịch bản “Con sẽ là ai?”. Cách này hiệu quả với trẻ em ở mọi lứa tuổi, nó cho phép các con hiểu được hệ quả của các tương tác thực tế.

Hãy thử hỏi con những câu hỏi sau và xem chúng trả lời như thế nào. Có điều gì quan trọng về tình bạn mà ta cần dạy con qua câu trả lời của chúng hay không?

“Bạn không thể kiểm soát việc con kết bạn với ai, nhưng bạn có thể đảm bảo chúng biết các giá trị của mình và trung thực với những giá trị ấy.”

- Con sẽ là ai nếu **bạn tỏ ra xấu tính với mình?**
- Con sẽ là ai nếu **bạn cười con?**
- Con sẽ là ai nếu **bạn không chia sẻ?**
- Con sẽ là ai nếu **bạn nhờ con làm điều gì đó nhưng con không muốn?**
- Con sẽ là ai nếu **con cố tình làm bạn buồn?**
- Con sẽ là ai nếu **con vô tình làm bạn khó chịu?**

KẾ HOẠCH HÀNH ĐỘNG

Niềm tin và sự tôn trọng

Giúp con phát triển sự thấu cảm, niềm tin, sự tôn trọng và lòng trắc ẩn để chúng có thể trở thành người bạn tốt, và hãy cho chúng thấy thế nào là những mối quan hệ lành mạnh.

HÃY THÔNG MINH

Nếu con đang xoay xở tìm cách xử lý một mối quan hệ gặp trục trặc, hãy nói chuyện với con về những cách phản ứng khác nhau với người bạn đó. Giúp con hiểu phản ứng nào là tử tế, phản ứng nào là dửng dưng, là thông minh, mạnh mẽ, đầy yêu thương hay chu đáo. Điều này giúp con biết chúng phải làm gì rồi chứ?

NHỮNG BUỔI ĐI CHƠI

Khuyến khích con tổ chức và tham gia vào những buổi đi chơi để bồi dưỡng tình bạn. Qua đó, bạn cũng sẽ có cơ hội để quan sát xem con tương tác với bạn bè như thế nào và đâu là những điểm con cần học hỏi thêm để đối xử hoặc được đối xử tốt nhất. Hãy trò chuyện cởi mở với con về bất kì khó khăn nào.

CƯ XỬ LỊCH SỰ

Cư xử lịch sự không chỉ là biết nói “làm ơn” hay “cảm ơn”. Thái độ sự lịch sự với một người bạn không nhất thiết phải thể hiện qua ngôn ngữ trang trọng, nó còn là sự tôn trọng dành cho đối phương bằng cách xem xét quan điểm của họ một cách nghiêm túc và cẩn trọng.

ĐÊM TRÒ CHƠI

Nổ bồng ngô và kéo rèm lại: đêm sinh hoạt gia đình bắt đầu rồi đây! Bên cạnh việc nuôi dưỡng cảm giác thân thuộc và kết nối, trò chơi là một cách tuyệt vời để trẻ học cách chơi theo đúng lượt, tuân theo luật và đồng cảm với người thua cuộc. Những trò board game cần tới chiến thuật như Cờ Tì phú có thể giúp trẻ nâng cao kỹ năng giải quyết vấn đề và thương lượng. Hãy mời thêm một gia đình khác để nhân đôi niềm vui và giữ cho mọi người cư xử đúng mực nhé! Một đêm chơi bingo có thể phù hợp với mọi lứa tuổi.

TỔ CHỨC MỘT BUỔI DIỄN

Hóa thân thành các nhân vật trong một vở kịch là một cách tuyệt vời để trẻ đặt mình vào vị trí của người khác – theo đúng nghĩa đen. Khuyến khích con tự sáng tạo và biểu diễn một vở kịch hoặc một buổi hòa nhạc mà bạn là khán giả. Điều này sẽ dạy con về nghệ thuật hợp tác và cả thỏa hiệp nữa.

NÓI XIN LỖI

Đôi khi chúng ta sợ rằng thừa nhận với con cái rằng mình đã sai có thể làm chúng ta “mất uy”, nhưng ai mà chẳng mắc sai lầm; điều quan trọng là chúng ta đối diện với lỗi sai ấy như thế nào. Nếu bạn cư xử chưa đúng, hãy nói “xin lỗi” với con, nói rõ bạn đã làm sai điều gì và lẽ ra bạn nên cư xử như thế nào. Đó sẽ là tấm gương mà con bạn nhìn vào và noi theo để biết cách cư xử sao cho đúng.
